

לא נחים לרגע כבר 140 שנה

עמותת העדה היהודית הספרדית בחיפה מובילה את המודל המתקדם ביותר בעולם לטיפול בקשישים, אשר יושם בשנים האחרונות בבית האבות הספרדי "בית אברהם", אותו היא מנהלת. פעילות זו הנה רק חלק ממורשת וחזון של תמיכה בקהילה מילדות ולאורך כל שלבי החיים של העמותה שאין רבות כדוגמתה בארץ

מאת אבי שמול

שכיות חמדה בלב הכרמל. בית אברהם ממעוף הציפור

שעת צהריים בחדר הכנסים של "בית אברהם", המוכר גם בשם בית האבות הספרדי בחיפה. על שטיח במרכז החדר, הונח קנקן קפה מהביל עשוי נחושת, אותנטי מאפריקה. לצדו קערה ענקית נדושה בפופקורן ולצדה ערוכת עשירות כוסות קפה נוצצות מפורצל. השולחנות עמוסים בשפע תקרבות ועל המפות מצופפות עשרות קערות וצלחות שכל אחת מהן גדושה במאכל אחר. נמצאים כאן ה"דורו ווט" שהוא תבשיל עוף חריף במיוחד שאי אפשר להפסיק לאכול ממנו, "מיסיר יוט" שהוא נייד מעודן מעדשים תחמוות, מטבלי קטניות, לצד מטבלי ריקות, סלטס ריקוקים, סלק טעים בצורות הכנה שונות ועשרות מאכלים

"עיקר העסוק בעבר היה בימה", כמו משקל הקציצה המועמסת על הצלחת, אולם כיום אנו אריכים כח אדם שיבין את ה'איך', כמו מקלחת בשעה עשר בלילה, אם זה מה שהקשיש מבקש"

אורנה בר

מנהלת קרן הסינוע של המוסד לביטוח לאומי

מיוחדים. על כולם שולטות פרוסות נאות ומגולגלות בדייקנות של אינג'ינר, הלחם האתיופני המפורסם.

אל החדר מתכנסות כעשרים מטפלות, מחציתן יוצאות אתיופיה וחלקן בבגדים לבנים עם רקמות עדינות ועיטורים מסורתיים. הצלחות האחרונות של האוכל מוצבות במקומן והמארחות מזמינות את הנוכחים להנות מהמטעמים המיוחדים. מי

אישי ציבור התומכים בעמותה בטקס השנתי של חלוקת המלגות

"לפני חמש שנים בדיוק חנכו ב"בית אברהם" את אשכולות הדויר לדיירים תשושים. מדובר במודל חדשני, הראשון מסוגו בישראל של מגורים לוקנים: אשכולות דויר קהילה מעודדת עצמאות. המודל שואף להפחית עד כמה שניתן את סממני המיסוד המאפיינים את צורת המגורים הוותיקה ("מחלקה") השואבת את השראתה מהמודל הרפואי הנהוג בבתי החולים ובמוסדות לסיעוד.

"מה שהיה 'מחלקה', הפך לשני אשכולות דויר שבכל אחד מהם מתגוררים 18 דיירים בקרבת חדר מגורים גדול הכולל מטבח מבשל, פינת אוכל משותפת ופינת הסבה וחברה. בחדר המגורים, המדמה את חדר המגורים בביתנו הפרטי (הסלון) מתקיימים חיי היום-יום של דיירי האשכולות ממש כמו שהיו רגילים לפני שנקלטו באשכולות.

רו מסביר כי דיירי אשכולות הדויר ב"בית אברהם" נהנים מתנאי מגורים המזכירים את הבית ממנו באו. מטבח פתוח לשימושם, עיצוב פנים בסגנון ביתי, טיפול אישי יותר המבוסס על צוות שהוכשר במיוחד על מנת לעודד שיתוף עם הדיירים בקבלת ההחלטות בחיי היום-יום.

"העמותה יזמת ומפעילה מפעלי חינוך ורווחה לכל הגילאים ותומכת במרחן רחב של אוכלוסיות השלות. ועד העדה מורכב כולו מאנשי ציבור הסועלים מתוך תחושת שליחות ובהתנדבות מלאה"

עו"ד יוסף גילאור

יו"ר הנהלת ועדה הספרדית הדית

"הנהלת בית אברהם וצוותו משוכנעים כי השינוי מייצג את שינוי הכיוון של הענין כולו ומייתלים לכך שאשכולות דויר רבים יצוצו בארץ לטובת דיירי בתי האבות", אומר יו"ר הנהלת בית האבות עו"ד יוסף גילאור, העומד בראש עמותת העדה היהודית הספרדית חיפה וממשיך את מסורת המשפחה ומשפחות אחרות של תושבי חיפה שהקימו את העד היהודי הספרדי בחיפה של ראשית המאה.

מורשת בת 140 שנה

בית האבות הספרדי בחיפה, מהגדולים והוותיקים בבתי האבות לסיעוד בארץ, מצוין 35 שנות פעילות, עד לכדי תפיסת שיש בשנים האחרונות הינו פרק מתוך מסורת מרשימה של פעילות עמותת העדה הספרדית בחיפה. ארגון שאינו למטרות רוח, הפועל מתוך תחושת שליחות למען הקהילה.

עמותת העדה היהודית הספרדית בחיפה, החלה לתמוך בקהילה המתגוררת בחיפה, כאשר זו היתה עדיין כפר דיינים לפני למעלה מ-140 שנה, אז הוקם ועד העדה היהודית הספרדית שהחל דרכו בשנת 1872, בתקופה העות'מאנית. באותם ימים התגוררו בחיפה אלפים בודדים של יהודים. הוועד קיבל על עצמו את ייצוג את הקהילה בעיר אל מול השלטונות העות'מאניים תוך שהוא מספק שירותים שונים בהתנדבות בעבור כל שלב משלבי החיים: מלידה ועד קבורה, כולל שירותי חינוך, לימוד תורה, סיוע לנזקקים, שירותי בריאות לוקנים וכן שירותי דת וכשרות. עם הקמת המדינה פעל ועד העדה באמצעות אגודה עות'מנית לילמים עם הקמת מדינת ישראל נרשם כעמותה. תחת כנפי העמותה כיום פעילים: מפעלי חינוך ותרבות , חברה קדישא הספרדית

"העמותה יוזמת ומפעילה לאורך השנים מספר גדל והולך של מפעלי חינוך ורווחה", מספר עו"ד גילאור, "תמיכה בגני ילדים, צמצום פערים בחינוך בקרב ילדי בית ספר באמצעות מתן שיעורי תגבור בקצועות הליבה, עידוד סטודנטים מעוטי יכולת להשלים השכלה גבוהה, סיוע לאוכלוסיות חלשות להשתלב בחברה ובקהילה, וכמובן הפעלת המוסד הוותיק והאיכותי "בית אברהם" המשמש כבית אבות סיעודי ומרכז יום לקשיש

"אל החוויה של מטפלים שהם חלק מהקהלת הדיירים, נחשפתי לראשונה באלסקה. זאת, לאחר שהחלטתי 'להתאשפז' על תן של יזקן בבית אבות' למשך 24 שעות בבית אבות ייחודי"

יורן רז

מנכ"ל בית האבות הספרדי

ומהווה בית חיים לקהילת הקשישים, מתנדבים צעירים רבים מקרב ילדי העיר וחיליל צהל, לסטודנטים מהפקולטה לסיעוד, גרונטולוגיה ועבודה סוציאלית. העמותה מנוהלת על ידי ועד העדה אשר מורכב כולו מאנשי ציבור הפועלים מתוך תחושת שליחות ובהתנדבות מלאה".

פעילות העדה היהודית הספרדית חיפה מנוהלת על ידי עו"ד יוסף גילאור וחברי ועד העדה בהתנדבות מלאה, כשהיא חדורת תחושת שליחות שכל כולה עשייה למען רווחת הקהילה בחיפה. זאת, תוך כבוד ושמירה על רוח ומסורת העדה היהודית הספרדית חיפה שמפעמת בעיר מזה עשרות רבות של שנים.

שעורי תגבור לתלמידים

עו"ד גילאור: "העמותה ממשיכה ביתר שאת, במתן שיעורי עזר ותגבור במקצועות הליבה (אנגלית, חשבון, שפה) ל-25 בתי ספר היסודיים וחטיבות הביניים הפזורים בחיפה מזה שנים רבות במטרה לחזק את ילדי בית הספר, למנוע נשירת תלמידים ולעודד ערכי מלידה בקרבם . פעילות זו נמשכת ברציפות זו השנה ה- 21. זאת, בשיתוף עם אנף החינוך של עיריית חיפה".

מפעל מלגות לסטודנטים

במסגרת פעילות זו, הנמשכת שנים רבות, מוענקות מלגות כספיות לכ-400 סטודנטים מדי שנה במטרה לסייע להם ברכישת השכלה גבוהה. פעילות זו בנוסף לתמיכה הכספית מקרבת את קהל הסטודנטים לערכי נתינה ועזרה לזולת, שכן סטודנטים אשר מקבלים מלגה מחזירים שעות התנדבות בקהילה. גם מפעל זה מקבל עידוד רב והוקרה מעיריית חיפה.

מורשת ישראל לתלמידים

פעילות המתקיימת בקרב ילדי בתי הספר החילוניים, אשר נועדה להטמיע את ערכי מורשת ישראל והחגים היהודיים בקרב ילדי בית הספר. ברי המצווה מוזמנים יחד עם הצוות החינוכי של בית הספר ומשפחותיהם לבית האבות של העדה, בית אברהם, למפגש אומנותי חוויתי המתאם לימים הנוראים (ערבי סליחות), במסגרתו נחשפים הם לערכי החג ולערכי המסורת בשילוב עם מופע אומנותי בו צופים אף דיירי בית האבות.

מפעלי חינוך לילדי הגן

העדה היהודית הספרדית חיפה הקימה את "מרכז לילך", מרכז קהילתי למשפחות בחיפה המשרת הורים וילדים בגילאי הגן. המרכז מספק להם הפעלות חינוכיות שונות, הניגונות באמצעות אנשי חינוך ומטפלים. במרכז מצויים מתקני חצר לילדים וחדר טיפולי לשיפור יכולות מוטוריות ותפקודיות שונות בילדים. מרכז זה משרת בעיקר את קהילת יוצאי אתיופיה בחיפה. בנוסף לכך מפעילה העמותה מדי קץ קייטנות לילדי הגן וקורסי הכנה לכיתה א' וילדיה גן חובה.

סיוע בקליטת עלייה

שכונת פז בחיפה, מאופיינת באוכלוסיית עולים יוצאי אתיופיה. במסגרת "אימון" תושבי השכונה מפעילה העדה היהודית הספרדית מספר מפעילויות להטמעת מורשת ישראל והיכרות עם הארץ באמצעות ארגון טיולים לחברי הקהילה. כמו כן מועברות הרצאות וניתנים לימודי העשרה בנושאי חינוך וטיפול בילדים להורים בני השכונה. פעילות זו נמשכת זו השנה ה-15.

"סתבא ציפורה גם העבירה חוג תניך למי שכיתנה 'הקשישים' ושכולם היו צעירים ממנה בשנים. בכית אברהם התייחסו אליה כמו אל המלכה-האם, אבל היא התעקשה על עצמאות וחולטת"

נרי ליבנה

עיתונאית, הארץ

העתיד כבר כאן

חברי ועד העדה לא נחים לרגע ופועלים ללא לאות להמשיך את המסורת המפוארת גם ל-140 שנה הבאות כפי שבא הדבר לידי ביטוי בתכנייות לעתיד הסוללות בין השאר הרמת מרכזי למידה לנוער וילדים בשיתוף פעולה עם מוסדות חינוך, הקמת גן ילדים בבית האבות, הקמת מרכז הכשרה והדרכה למטפלים מתחום הסיעוד בבית האבות, פיתוח שיטות טיפול חדשות לקשישים בעלי בעיות זיכרון. הרחבת שירותי מרכז היום לקשיש שתאפשר שהייה בשעות הערב והלילה וכל זאת בעידוד משרד הרווחה ועוד הדי נטויה.

ערכי מורשת לנוער חילוני

חדרי המורשת הנבנים על ידי העמותה בבתי ספר בעיר, נועדו להטמיע את ערכי המורשת היהודית ומורשת ישראל בקרב ילדי בית הספר. בחדרים אלו הותקנו על ידי העמותה מחשבים אשר משמשים את התלמידים כהתיבת עבודות מחקר שונות. בנוסף חדרי מורשת אלה משמשים כמקום מפגש ושיח בין קבוצות שונות (תלמידים, הורים ומורים), מתקיימות בהם הרצאות וסדנאות שונות וכל זאת באווירה השונה מהאווירה הבית ספרית השגרתית.

חלוקת ביגוד למזקקים

העמותה מחלקת בגדים חדשים לאוכלוסייה נזקקת בגילאים הבגדים "ספורי סבתא", כתבה ליבנה על סבתת: היא אהבה מאוד שירה ותינוך", את רובו ידעה בעל פה ובבית האבות שאילו עברה, גם העבירה חוג תניך למי שכיתנה 'הקשישים' ושכולם היו צעירים ממנה בשנים. היא לא הסכימה שהעובדות בבית האבות ינקו את חדרה או יכבסו את בגדיה, משום שאף אחד לא יראה את הלבנים המלוכלכים שלי". בבית האבות התייחסו אליה כמו אל המלכה-האם, אבל היא התעקשה על עצמאות וחולטת".

מתן בסתר וערכות הדדית

מדי שנה בתקופת חגי ישראל שולחת העדה היהודית הספרדית חיפה תלושי חג למאות נזקקים. גם פעילות זו היא חלק ממסורת רבת שנים ומהווה חלק מחזון הבית ספרן והערכות ההדדית, ערכים שהעדה דוגלת בהם שנים רבות.

פעילות בחצר בית אברהם

סבא אברהם

הוא הוביל שביחות של חייטים וגגרים, דיבר 6 שפות, לימד ערבית ב"הריאלי", אפילו כיהן כחבר כנסת, אבל הרויו לא התייצבו לחתונתו בגלל שהיה הראשון בחיפה שנישא לאשכנזיה. מי היה אברהם כלפון. האיש המיוחד שהנהיג את ועד העדה הספרדית בחיפה במשך יותר מ-50 שנה

אברהם כלפון, על שמו נקרא "בית אברהם", הלך כל חייו אחרי הלב, גם כאשר נדרש לשלם מחיר. הוא נולד בשנת 1900 למשפחת רבנים בעיר סטאן אשר נוסדה בצפון מרוקו בידי יהודים שגורשו מספרד ופורטוגל. משפחתו עלתה לארץ והתיישבה בטבריה, אולם עוד בהיותו תינוק עברה המשפחה לחיפה בה למד בבתי הספר אליאנס והריאלי.

כלפון למד שפות רבות בהן צרפתית, ספרדית, גרמנית, יידיש וערבית. בגיל 16 הצטרף למפלגת הפועל הצעיר ובהיותו בן 19 ייסד עם חברים נוספים בני העדה הספרדית בעיר, את אגודת "התחייה" להפצת השפה העברית. בהיותו תלמיז בהריאלי הכיר את ציפורה, בתו למשפחה אשכנזית, אחת המשפחות היהודיות הראשונות בחיפה שאבותיה קבורים בבית העלמון היהודי הישן של חיפה. הוא היה הספרדי הראשון בחיפה שהתחתן עם אשכנזייה. מעשהו גרם להוריו להחרים את חתונתו.

בשנת 1919 החל לשמש מזכיר ועד הקהילה העברית בחיפה ומשנת 1924 עבר לשמש מנהל מחלקת הארגון בוועד הפועל של ההסתדרות. במסגרת תפקידו זה ארגן את הפועלים חברי ההסתדרות וניהל את מועדון הפועלים הערבים בחיפה. בגיל 25 ארגן שבייתה מוצלחת של גרים וחייטים ערבים כנגד מעבידים נוזרים גרמנים. בשנת 1927, בעקבות לחץ של גורמים יהודים, הסכים ראש העיר חסן שוקרי למנות מזכיר יהודי לערייה ולכלפון נבחר לתפקיד. כלפון המשיך לשמש בתפקיד עד 1951, בימי שבתאי לוי ובכינוי הראשונים של אבא חושי.

במקביל, משנת 1923 ועד לקום המדינה, היה כלפון חבר ועד הקהילה העברית בחיפה. פעילותו של כלפון בחיפה הקיפה מספר תחומים, בהיותו ממייסדי בית הספר התיכון למסחר ויו"ר ועד העדה הספרדית בחיפה (1927–1983). בשנת 1952, מונה כלפון מטעם מפא"י כחבר הכנסת השנייה והיה פעיל בוועדות הכנסת. לאחר מכן שימש מורה לערבית בבית הספר הריאלי וכעבור כמה שנים, מונה לממונה מטעם משרד הפנים על תחוז הצפון ויו"ר ועדת מל"ח המחוזית.

כלפון הגה את הקמת בית האבות, שנחנך שלושה חודשים לפני מותו. היה זה מתחשק לקרוא למקום על שמו. ב-1 למאי 2018 ציין בית אברהם 35 שנות פעילות.

ציפורה, רעייתו "האשכנזיה" של כלפון, שנפטרה לאחר גיל 100, כשהיא צלולה למרר, היתה דיירת בבית אברהם, אשר נקרא על שם בעלה שפטר שנה קודם לפתיחתו. נכדתה, העיתונאית נרי ליבנה, סיפרה כי בגיל 94 עברה סבתא ציפורה להתגורר במקום.

כתבה שפורסמה ב-31 במאי 2018 בעיתון "הארץ" תחת הכותרת "סיפורי סבתא", כתבה ליבנה על סבתת: היא אהבה מאוד שירה ותינוך", את רובו ידעה בעל פה ובבית האבות שאילו עברה, גם העבירה חוג תניך למי שכיתנה 'הקשישים' ושכולם היו צעירים ממנה בשנים. היא לא הסכימה שהעובדות בבית האבות ינקו את חדרה או יכבסו את בגדיה, משום שאף אחד לא יראה את הלבנים המלוכלכים שלי". בבית האבות התייחסו אליה כמו אל המלכה-האם, אבל היא התעקשה על עצמאות וחולטת".